

Vabariigi Valitsuse määruse
„Vulbi maastikukaitseala kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega muudetakse olemasoleva maastikukaitseala kaitse-eesmärke ja kaitsekorda.

Kaitseala asub Järva maakonnas Albu vallas Peedu külas ja Ambla vallas Sääsküla külas.

Vulbi maastikukaitseala (edaspidi *kaitseala*) territoorium on olnud kaitse all alates 1993. aastast, kui Albu Vallavolikogu 7. oktoobri 1993. a otsusega „Taimeharulduste kaitseala moodustamine” ja Ambla Vallavolikogu 18. novembri 1993. a otsusega nr 20 „Taimeharulduste kaitseala moodustamine” moodustati Vulbi oosi taimeharulduste kaitseala. Selle baasil moodustati 2000. aastal Vulbi maastikukaitseala, mille kaitse-eeskirja kinnitas Vabariigi Valitsus 27. juuli 2000. a määrusega nr 252 „Vulbi maastikukaitseala kaitse-eeskiri”.

Vastavalt looduskaitseseaduse § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni looduskaitseseaduse alusel kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid kinnitatakse kaitse all olevale alale kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord.

Eelnõukohase määrusega muudetakse looduskaitseseaduse § 13 lõike 1 alusel olemasoleva maastikukaitseala kaitse-eesmärke ja kaitsekorda. Muudatuse on tinginud vajadus tagada paremini metsaelupaigatüüpide, Vulbi oosi, kaitsealuste liikide ja maastiku kaitse. Moodustatav kaitseala hõlmab täielikult Natura võrgustikku kuuluva Vulbi loodusala.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti Harju-Järva-Rapla regiooni kaitse planeerimise spetsialist Kristi Pai (tel 384 8681, epost kristi.pai@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise peaspetsialist Riina Kotter (tel 325 8404, epost riina.kotter@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna peajurist Lüüli Junti (tel 680 7435, epost lyyli.junti@keskkonnaamet.ee) ja Kristina Parnaul-Ollik (tel 521 5500, e-post kristina.parnaul@mail.ee), eksperdihinnangu on andnud Mati Kose, keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, epost siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus
2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta metsakooslusi, maastikku, Vulbi oosi ja kaitsealuseid liike. Kaitsealal kaitstakse elupaigatüüpe, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50; edaspidi *loodusdirektiiv*) nimetab I lisas: okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel (9060) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*). Liikidest kaitstakse loodusdirektiivi II lisas

nimetatud palu-karukella (*Pulsatilla patens*) ning kaitsealust taimeliiki siledat tondipead (*Dracocephalum ruyschiana*).

Vastavalt looduskaitseseaduse (edaspidi LKS) §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus. Vulbi maastikukaitseala kaitse all olemise eelduseks on alale eesmärgiks seatud väärtuste haruldus ja ohustatus ning esteetiline väärtus.

Haruldus ja ohustatus

Haruldased ja ohustatud metsakooslused okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel (9060) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) on haruldaste ja ohustatutena lisatud loodusdirektiivi I lisasse ning osaliselt märgitud esmatahtsate elupaikadena, mille kaitse tagamisel on Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel eriline vastutus. Nimetatud elupaigatüübid on intensiivse metsamajanduse tõttu muutunud Euroopa boreaalses piirkonnas haruldaseks ja seetõttu on ohustatud ka paljud nende kooslustega seotud liigid, kes kasutavad eespool nimetatud elupaigatüüpe elupaigana või toitumisalana. Loodusdirektiivi ülesanne on kaitsta ohustatud liike ja nende elupaiku ning aidata kaasa looduse mitmekesisuse säilimisele ja taastamisele. Loodusdirektiivi artikli 6 punkti 1 kohaselt tuleb liikmesriikidel kehtestada direktiivi lisades nimetatud elupaigatüüpide ning liikide ja nende elupaikade kaitseks kaitsemeetmed, mis vastavad nende elupaigatüüpide ja liikide ökoloogilistele nõudlustele.

Okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel (9060) on Euroopas haruldased, kuna on levinud kitsal alal boreaalses piirkonnas, peamiselt Soomes ja Rootsis. Eestis on okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel mandrijäätekkelistel oosistikel tüüpiliseks metsatüübiks. Elupaigatüüp **soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*)** on Eestis kunagi olnud tüüpiline niisketel aladel levinud kooslus, nüüdseks on elupaigatüüp aga enamasti suuremal või vähemal määral kuivendusest mõjutatud ja seetõttu jäänud oma looduslikul kujul suhteliselt haruldaseks.

Palu-karukell (*Pulsatilla patens*) on haruldane taimeliik, mis on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi ohulähedases seisus, looduskaitseseaduse alusel on liik arvatud ohustatud liigina II kaitsekategooria liikide hulka ning see kuulub loodusdirektiivi II lisasse. Palu-karukella põhiline Eesti levila on Kagu-Eestis, kuid suurimad teadaolevad populatsioonid pole mitte üksnes seal, vaid asuvad hajusalt üle riigi. Suured, isendite arvuga sajast kuni mõnesajani ulatuvad populatsioonid asuvad teiste hulgas ka Vulbi maastikukaitsealal. Palu-karukell eelistab elupaigana hõredaid valgusküllaseid kuivi metsi ja põlendikke. Mõõdukat inimtegevust vajavat palu-karukella ohustab sobilike metsade kinnikasvamine ja lageraie, vähesel määral noppimine ja metssigade tegevus. (Palu-karukella kaitse tegevuskava eelnõu)

Sile tondipea (*Dracocephalum ruyschiana*) on väheneva arvukusega taimeliik, mis on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi ohualtis seisus ja looduskaitseseaduse alusel arvatud ohustatud liigina II kaitsekategooria liikide hulka. „Eesti taimede levikuatlase” andmetel on liik levinud paiguti, sagedasem on see Põhja-Eestis. Liigi leiukohtade hulk on viimastel aastakümnetel vähenenud. Sile tondipea eelistab kasvada kuivadel niitudel ja metsades, nõlvadel, kõrgendikel, seljakutel, valgusrikastel ja poolvarjulistel liivase või paese pinnasega kohtades. Peamised ohutegurid on metsaraie ning niitude, karjamaade ja teiste avamaade võsastumine niitmise ja/või karjatamise katkemisel.

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on Vulbi maastikukaitseala oluline teistegi haruldaste ja ohustatud liikide kaitseks. Samas pole nende liikide eraldi kaitse-eesmärgina nimetamine vajalik, kuna eesmärgiks seatavate katusliikide, nende elupaikade ja koosluste

kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab kaudselt ka nende kaitse. See tähendab, et kaitsekorra väljatöötamisel on lähtutud kaitse-eesmärgina loetletud liikide ja koosluste ökoloogilistest nõudlustest. Seeläbi tagatakse kaitse kõikidele liikidele, kelle elupaigaks on kaitse-eesmärgiks olev kooslus või ka neile liikidele, kelle elupaigalised eelistused sarnanevad eesmärgina loetletud katusliikide omadega. Kaitseala kaitse-eesmärgiks on seatud need kooslused ja kaitsealused liigid, kelle kaitse jaoks on tegemist esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise esinemisalaga. Kaitse-eesmärgiks on seatud ka need liigid, kelle kaitse sellel alal on loodusdirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus või kelle soodsa seisundi säilimiseks pikaajaliselt (säilimiseks pikas perspektiivis) ei piisa ainult isendikaitsest. Teisi kaitsealuseid liike ei ole kaitsekorra määramisel aluseks võetud, kuid nende puhul on arvestatud, et eesmärgiks seatavate katusliikide ja koosluste alusel kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaitse-eeskirjas sätestatud kaalutusõiguse teostamisel sisustatakse nende liikide puhul kaitse-eesmärgi saavutamist (LKS § 14 lg 2) LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse kaudu. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevusteks ja kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud tegevusteks nõusolekut andes arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega. Isendikaitse väldib konkreetsete isendite surmamist, kahjustamist ja hävitamist, kuid ei taga nende liikide elupaikade säilimist sellises mahus, et oleks tagatud nende liikide püsiv pikaajaline säilimine nende levikualal.

Teadaolevatest liikidest, mida ei ole loetletud kaitseala kaitse-eesmärgina, esinevad kaitsealal III kaitsekategooria taimeliigid tumepunane neiuvaip (*Epipactis atrorubens*) ja rohekas käokeel (*Plantanthera chloranta*). Nende liikide korral tuleb arvestada, et kaitseala valitseja võib LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse sätetele tuginedes seada lisaks kaitse-eeskirjas esitatud piirangutele liigispetsiifilisi tingimusi, mis on vajalikud isendikaitseks.

Esteetiline väärtus

Kaitseala vaheldusrikas maastik, eelkõige Vulbi oos koos palu-karukella ja sileda tondipea kasvukohtadega annab alale suure esteetilise väärtuse.

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Vulbi maastikukaitseala on alates 1993. aastast kaitse all olev ala, millel on oluline tähtsus loodusliku mitmekesisuse säilimisel. Kaitseala moodustati oosi ja sealsete kaitsealuste taimeliikide kaitseks. Ala jätkuv kaitse all hoidmine on oluline loodusdirektiivi metsaelupaigatüüpide, kaitsealuste taimeliikide (sile tondipea ja palu-karukell), Vulbi oosi ning maastiku kaitse-eesmärgil.

Kaitseala kaitse-eesmärgiks olevatest loodusdirektiivi metsaelupaigatüüpidest paiknevad Vulbi maastikukaitsealal okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel (9060) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*). Pindalaliselt kõige laiemalt levivad kaitsealal soostuvad ja soo-lehtmetsad (umbes 7,3 ha, esinduslikkus B). Elupaigatüüp okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel (9060) paikneb kitsa ribana (pindala umbes 2,5 ha, esinduslikkus A) Vulbi oosil. Kaitseala metsaelupaigatüübid on inventeerinud 2001. aastal Botaanika ja Ökoloogia Instituudi eksperdid. Kaitseala loodusväärtusi on 2011. aastal täiendavalt hinnanud kaitse-eeskirja ekspertiisi koostamise käigus ekspert Mati Kose.

Kaitsealal paikneb fluvioglatsiaalse (liustikujõetekkeline) pinnavormi Vulbi oosi lõunaosa.

Kaitsealal kasvavad II kaitsekategooria taimeliigid sile tondipea ja palu-karukell. Kaitsealal on teada kaks sileda tondipea leiupiirkonda (umbes 1,2 ha). Tähelepanuväärne on see, et Vulbi maastikukaitsealal on registreeritud Eesti suurim sileda tondipea kasvuala. Vulbi maastikukaitsealal asub üks esinduslikumaid palu-karukella kasvukohti. Kaitsealal on registreeritud kolm palu-karukella leiukohta (suurim 150 isendiga).

Lisaks eespool kirjas olevale on Vulbi maastikukaitseala kaitse all hoidmine põhjendatud ka asjaoluga, et tegemist on Natura võrgustikku kuuluva alaga. Kaitsealal asub Vulbi loodusala.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kuna kaitsealal on peamiseks kaitse-eesmärgiks sealse maastiku, Vulbi oosi, looduslike elupaikade ja liikide kaitse, on kaitseala tüübiks jätkuvalt maastikukaitseala. Hoiualale ei koostata kaitse-eeskirja, mis on mitme erineva kaitseväärtuse olemasolu korral kaitseréžiimi täpsustamiseks vajalik. Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja vööndi piir

Kaitseala piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et kaitsealasse oleksid hõlmatud põhilised kaitset vajavad loodusväärtused ning ala piirid on looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (kraavide kaldad, mõõdistatud maaüksused). Kui piiritlemisel ei olnud võimalik kasutada eespool nimetatud objekte, kasutati mõttelist sirgjoont. Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (ETAK, 2016 versioon) ja maakatastri andmeid.

Vulbi maastikukaitseala kogupindala on 11,1 ha, sealhulgas eramaid 0,8 ha ja riigimaid 10,3 ha. Kaitseala praegu kehtiv pindala on 10,7 ha. Kaitseala pindala suureneb 0,4 ha võrra, sellest moodustab eramaa 0,1 ha ja riigimaa 0,3 ha.

Kaitseala välispiiri, mis on ühtlasi ka sihtkaitsevööndi piir, määramisel on lähtutud kaitse-eesmärgiks olevate elupaigatüüpide ja kaitstavate liikide levikust. Vähesel määral laieneb piir parema jälgitavuse huvides ala lõuna- ja idaosas, kus see viiakse vastavusse põhikaardi ja maaüksustega. Selliselt piiritletult on kogu kaitseväärtuste tuumik kaitsealasse hõlmatud ning välispiir üheselt arusaadav ja looduses tuvastatav. Kaitseala piiritlemisel kasutati peamiselt ümbritsevate kraavide kaldaid (kraavid jäeti kaitseala koosseisu, et oleks võimalik vähendada kuivendamise mõju elupaigatüübile soostuvad ja soo-lehtmetsad). Idapiiril ning suures osas ka põhja- ja läänepiiril kulgeb piir mööda kraavide kaldaid, lõunapiiril mööda maaüksuste (12901:003:0257 ja 13402:001:1571) piiri. Põhjapiiril kulgeb mõtteline sirgjoon kraavi otsast ida poole kuni kraavide ristumispunktini. Läänepiiri lõunaosas kulgeb mõtteline sirgjoon kraavi kaldast Mardi maaüksuse (13402:001:1571) lõunatipuni. Kaitseala maa-ala kuulub tervenisti sihtkaitsevööndisse. Sihtkaitsevööndi réžiim on vajalik kaitsealuste taimeliikide ja maastiku kaitseks ning metsakoosluste loodusliku arengu tagamiseks.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal asuvaid loodusväärtusi ning kaitseala tsoneeringu ja kaitse-eeskirja kohta koostatud eksperdiarvamust (OÜ Naturum, Mati Kose). Võrreldes Vulbi maastikukaitseala ekspertiisiga on muudetud kaitseala välis- ja vööndi piiri.

Keskkonnaameti spetsialistid on eelnõu ettevalmistamise käigus väärtustega tutvunud ning vastavalt nende paiknemisele ja esinduslikkusele on kaitseala piiri muudetud. Ekspertiisis välja pakutud kaitseala põhjapoolse laiendusega ei arvestata, kuna seal puuduvad elupaigatüübid, registreeritud kaitsealuste liikide leiukohad ning oosi puhul ei ole tegemist tähelepanuväärse ürglooduse objektiga.

Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal esinevate liikide ja looduslike elupaikade soodsa seisundi ning on proportsionaalne saavutatavale efektile.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele (Eesti Vabariigi põhiseaduse § 32, edaspidi *PS*). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on *PS* §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb *PS* §st 53. Tulenevalt *PS* §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitseaduse alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiolemuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärk on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Ühtlasi täidetakse direktiivist 92/43/EMÜ riigile tulenev kohustus tagada loodusväärtuste kaitse Natura 2000 võrgustiku alal. Neid eesmärgi saab lugeda õiguspäraseks, kuna abinõud, mis soodustavad eesmärgi saavutamist, on õiguslikult sobivad: kaitseala moodustamine ja loodusväärtusi kahjustavate tegevustele piirangute seadmine aitab kaasa kaitseala eesmärkide täitmisele. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne. Kaitse-eeskirja regulatsiooni eesmärgi (loodusväärtuste säilimine) täitmiseks ei ole muid vähemalt sama efektiivseid, kuid isikuid vähem koormavaid meetmeid. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt isikutele antud õigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Eesti ja Euroopa loodusväärtuste säilimine on oluline eesmärk. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega ala loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tervikuna määratud (hooldatavaks) sihtkaitsevööndiks.

Kaitseala seniste piiride muutmiseks ja kaitsekorra uuendamiseks tunnistatakse käesoleva määrusega kehtetuks Vabariigi Valitsuse 27. juuli 2000. a määrus nr 252 „Vulbi maastikukaitseala kaitse-eeskiri”.

Käesolev kaitse-eeskirja eelnõu ei reguleeri kalapüüki ega sõitmist veekogudel, kuna kaitsealal ei ole selleks sobivaid veekogusid. Samuti ei kasva kaitsealal pilliroogu ega adrut ning sellest tulenevalt ei ole vajadust reguleerida kaitse-eeskirjas nende varumist. Kaitsealal puuduvad poollooduslikud kooslused ja seetõttu ei ole reguleeritud nende hooldamist.

2.5.2. Kaitseala kaitsekord

2.5.2.1. Lubatud tegevused

Kaitse-eeskirja kohaselt on inimestel lubatud kaitsealal viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi ning pidada jahti. Inimeste liikumist ja loodusandide kasutamist pole piiratud, kuna tegu ei ole suure külastuskoormusega alaga ja juhuslik külastus ei kahjusta

kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist.

Telkimine ja lõkke tegemine on kaitsealal lubatud kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ettevalmistatud ja tähistatud. Kooskõlastamata telkimis- ja lõkkekohad on suureks tuleohuallikaks ning nendega kaasneb prahistamine ja tallamine. Praegu külastuskorralduslikke rajatise kaitsealal ei asu. Telkimis- ja lõkkekohtade rajamise vajadus ja asukoht määratakse kaitseala kaitsekorralduskavaga. Lõkke tegemine on lubatud ka kaitseala valitseja nõusolekul kaitse-eeskirjaga lubatud töödel (näiteks okste põletamine koosluse kujundamiseks või liikide elutingimuste säilitamiseks vajalikel töödel). Füüsilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku omandis oleval kinnisasjal telkimisel ja lõkke tegemisel tuleb arvestada keskkonnaseadustiku üldosa seaduse §-des 35 ja 36 sätestatuga.

Kaitsealal puuduvad teed, mistõttu sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine on lubatud vaid järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ning kaitse-eeskirjaga lubatud töödel.

Kaitsealal on lubatud kuni 20 osalejaga rahvaürituse korraldamine. Rohkem kui 20 osalejaga rahvaürituse korraldamine on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Selline regulatsioon on vajalik, et kaitseala valitseja saaks seada tingimusi ürituste toimumisele, nii et see ei kahjustaks ala kaitseväärtusi. Külastajate massiline viibimine kaitsealal (näiteks kaitsealuste taimeliikide kasvukohtades) võib kahjustada kaitse-eesmärkide saavutamist. Piirarv 20 on käsitletav ühe väiksema grupina ja tuleneb eksperdi (Mati Kose) soovitusel. Osalejate arvu piirang jätab kaitseala valitsejale võimaluse jälgida kaitseala kasutust ja vajaduse korral koormust suunata või hajutada. Seega on kavandatud piisav paindlikkus ürituste võimaldamiseks eeldusel, et need ei ohusta loodusväärtusi.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd ja veerežiimi taastamine. Kaitseala välispiirina on kasutatud maaparandussüsteemi kraave. Ala idapiiril olev maaparandussüsteemi kraav (Aniste peakraav) on osaliselt ka süsteemi eesvool. Maaparandussüsteemide toimimise tagamiseks väljaspool kaitseala on kaitse-eeskirja jäetud võimalus nende hoiutöödeks. Veerežiimi taastamise võimalus on kaitse-eeskirja jäetud juhuks, kui selleks peaks ilmnenema kooslustest tulenev vajadus. Lisaks annab see kaitseala valitseja nõusolekul võimaluse ala idapiiril oleva eesvoolu rekonstrueerimiseks.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus ning koosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile. Näiteks palu- karukella ja sileda tondipea kasvukohtades on vajalik valgustingimuste säilitamiseks ja parandamiseks eemaldada võsa. Koosluse kujundamist planeeritakse kaitsealal eelkõige maastikuilme säilimise eesmärgil (näiteks vaadete avamine oosile).

Kaitseala tähiste ja võimalike külastuskorralduslike rajatiste hooldamise eesmärgil on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud olemasolevate rajatiste hooldustööd.

2.5.2.2. Keelatud tegevused

Arvestades käesolevas määruses sätestatud erisustega on kaitsealal keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine. Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus,

loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra üldpõhimõtete peatükis või sihtkaitsevööndite peatükis reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud või lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis on lubatud või lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, on kaitseala sihtkaitsevööndis lubatud majandustegevus. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevust, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärki või seisundit. Loodusvarade kasutamise keelamisega kaitsealal on keelatud ka kaevandamine. Kaevandustegevus hävitaks oosi, metsakooslused, kaitsealuste taimeliikide kasvukohad ja maastikuilme. Loodusvarade kasutamise all on mõeldud kõikide omastatavate loodussaaduste kasutamist. Loodusvarad on kaevandamisväärsed kivimid, mineraalid, vedelikud, gaasid ja orgaanilised ained. Loodusvara on ka vesi (eriti põhjavesi), samuti looduslik mets, merekalad, ulukid, marjad, seemned, teisisõnu kõik see, mida ei ole loonud või teinud inimene, kuid mida kasutatakse majandustegevuses. Seetõttu on kaitse-eeskirjaga üldsätetes eraldi reguleeritud marjade ja seente ning muude metsa kõrvalsaaduste korjamine, samuti jahipidamine.

Kaitsealal on keelatud uute ehitiste püstitamine, välja arvatud kaitseala valitseja nõusolekul rajatiste püstitamine kaitseala tarbeks. Erisus võimaldab kaitsealale külastuse korraldamiseks paigaldada näiteks tähiseid ja infotahvleid. Uute ehitiste püstitamine on keelatud, et vältida kaitsealuste liikide kasvukohtade, metsaelupaigatüüpide ja maastikuilme kahjustamist.

2.5.2.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detail- ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, anda projekteerimistingimusi ja ehitusluba, rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatist, ning lisasöötajahiulukeid.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasest ootust sellise tegevuse õiguspärasuse suhtes.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Arvestades, et Vulbi maastikukaitseala on väikese pindalaga ning seejuures peaaegu kogu ulatuses kaetud väärtuslike metsaelupaikadega, siis on vähe tõenäoline, et kaitseala valitseja saab ala kaitse-eesmärke silmas pidades määruse § 6 lõikes 2 nimetatud tegevusi lubada. Samas on looduskaitseseaduse § 14 lõikega 1 antud kaitseala valitsejale kaalutusõigus, kuna tegevuse lubamine või mittelubamine sõltub konkreetsest olukorrast.

3. Menetluse kirjeldus

Vulbi maastikukaitseala kaitse-eeskirja eelnõu avalik väljapanek toimus 22. veebruarist kuni

13. märtsini 2016. a Keskkonnaameti Harju-Järva-Rapla regiooni Järva kontoris ning Albu ja Ambla Vallavalitsuses. Menetluse materjalidega sai tutvuda ka Keskkonnaameti veebilehel. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku kohta ilmus 18. veebruaril 2016. a üleriigilise levikuga ajalehes Postimees ja kohalikus ajalehes Järva Teataja. Väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus avalikustamise teade 12. veebruaril 2016. a.

Looduskaitseseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti kolmele eramaa omanikule, Riigimetsa Majandamise Keskusele ning Albu ja Ambla Vallavalitsusele teade kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise, sh avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta. Kirjas paluti esitada parandusettepanekud ja vastuväited kaitse-eeskirja eelnõu kohta. Kirjad sisaldasid teadet, et kui vastuväiteid ega parandusettepanekuid kirjas nimetatud tähtjaks ei esitata, arvestatakse, et kinnisasja omanikel vastuväited puuduvad. Lisaks tehti kirjas ettepanek arutada asja ilma avaliku aruteluta. Avalikku arutelu ei toimunud, sest soovi selle korraldamiseks ei esitatud. Omniva teavituse kohaselt said kõik menetlusosalised kaitse-eeskirja avalikustamise teate kätte.

Info menetlusosalistelt laekunud ettepanekute ja nende arvesse võtmise või arvesse võtmata jätmise kohta on esitatud alljärgnevas tabelis.

Ettepaneku esitaja	Ettepanek	Menetleja otsus
Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK)	Ettepanek arvata maaparandusehitise Sinika ÜP-133 eesvool (Aniste peakraav) kaitsealast välja.	Ettepanekuga ei arvestatud. Ettepaneku esitajale selgitati, et kõik piirikraavid on hõlmatud kaitsealasse seetõttu, et oleks võimalik vähendada kuivendamise mõju kraavidega piirnevale ja kaitseala kaitse-eesmärgiks olevale kuivendamistundlikule elupaigatüübile soostuvad ja soolehtmetsad (9080*). Kaitseala kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud asjaoluga, et eesvool teenindab väljaspool kaitseala asuvat maaparandussüsteemi. Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud maaparandussüsteemide hoiutööd ja eesvoolu kraavi rekonstrueerimine. Elupaigatüübi 9080* säilimiseks jäetakse Aniste peakraav (umbes 400 m) kaitseala koosseisu. See annab kaitseala valitsejale võimaluse seada vajaduse korral tingimusi eesvoolu rekonstrueerimiseks ja hoiutöödeks, et vältida kuivenduse mõju suurenemist. Eesvoolu kaitsealast väljaarvamisel puuduks tulevikus tegevuste kooskõlastamise kohustus valitsejaga ning sellest tulenevalt võib tekkida olukord, kus kaitseala valitsejal puudub võimalus

		kontrollida tegevusi, mida kavandatakse vahetult kaitseala piiril, kuid mis võivad mõjutada ala kaitseväärtusi.
Ester Valdvee	Ettepanek esitada kaitse-eeskirjas ja seletuskirjas vallavolikogu otsused kronoloogilises järjekorras.	Ettepanek on arvesse võetud. Kaitse-eeskirja ja seletuskirja on vastavalt ettepanekule parandatud.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud EÜ Nõukogu direktiiviga 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).

Loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslikke elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Vastavalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 2 alapunktile 505 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaks esitatud Vulbi loodusala, mis hõlmab Vulbi maastikukaitseala. Seetõttu tuleb Vulbi maastikukaitsealal tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Vulbi loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. novembri 2007. a otsusega 2008/24/EÜ, millega võeti vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade esimene ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2007) 5402 all, ELT L 12, 15.01.2008 lk 118382). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 26. novembri 2015. a rakendusotsusega (EL) 2015/2371, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu üheksas uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbri C(2015) 8214 all, ELT L 338, 23.12.2015, lk 436–676).

Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek viia Vulbi loodusala piir vastavusse maastikukaitseala piiriga. Muudatused on minimaalsed ja seotud peamiselt piiri põhikaardiga vastavusse viimisega. Loodusala osakaal suureneb Mardi katastriüksusel (13402:001:1571).

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määrus aitab paremini tagada kaitsealuste taimeliikide, metaelupaigatüüpide ja Vulbi oosi kaitset.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Vulbi maastikukaitseala on juba riikliku kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Meile teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikele omavalitsustele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. Selle käigus ei esitatud vastuväiteid, et määruse jõustumine takistaks kehtivate planeeringute teostamist. Looduskaitseseaduse § 9 lõike 7¹ punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üks eesmärk saada menetlusosalistelt neile teadaolevaid andmeid, mis on seotud eelnõuga.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb määruse jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude mõningane vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta. Kuna kaitseala pindala suureneb 0,4 ha, siis laekub maamaksu Albu vallale vähem ligikaudu 0,7 eurot aastas. Ambla valla maamaksutulud ei vähene.

Vastavalt looduskaitseseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Maa omandamise kulusid riigieelarvesse ei teki.

Natura 2000 alal asuva erametsamaa omanikule makstakse toetust, et kompenseerida erametsaomanikule looduskaitseliste piirangute tõttu saamata jäävat tulu. Metsatoetuse määrad tulenevad maaeluministri 22. aprilli 2015. a määrusest nr 39 „Natura 2000 alal asuva erametsamaa kohta antav toetus” ning on sihtkaitsevööndis asuva metsaala ühe hektari kohta 110 eurot kalendriaastas. Toetuskõlbliku metsaala koosseisu lisandub umbes 0,1 ha erametsamaad. Vulbi maastikukaitsealale ei jää hooldamist ja taastamist vajavaid poollooduslikke kooslusi.

Riigimetsamaast arvatakse täiendavalt kaitseala koosseisu 0,3 ha. Vastavalt RMK arvutustele vähendab range kaitse Järvamaal puidukasutuse tulu keskmiselt 101 eurot hektari kohta aastas. Seega väheneb iga-aastane puidutulu 30,3 euro võrra aastas.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministeeriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Kõik ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.